

Brandkåren Attunda

Datum
2013-11-05

Handläggare, telefon
Patrik Asp, 08-594 696 00

Diarienummer:
501.2013.00885

Olycksutredning

Brandman skadad av ko

Utredningen utförd av Patrik Asp
Kvalitetssäkrad av Nina Bergström

BESÖK

Pommernvägen 1
Sollentuna

POSTADRESS

Box 464
191 24 Sollentuna

TELEFON

08-594 696 00

TELEFAX

08-96 39 48

Org.nr 222000-0976

mail@brandkaren-attunda.se
www.brandkaren-attunda.se

Sammanfattning

Onsdagen de 8 maj klockan 10.31 ringer en djurägare 112 för att en av hans kor har fastnat och ligger ned på marken.

Framme på plats möts de utav ägare och skötare. Efter ett långt resonemang så bestämmer sig brandstyrkan för att inte försöka lyfta kon på grund av risken att bli stångade. De bestämmer sig istället för att dra en slang runt bakbenen på kon för att kunna arbeta på avstånd gentemot djuret. När brandmännen närmar sig kon, börjar kon att "vagga fram och tillbaka" och hamnar då förmodligen i ett bättre läge så hon får grepp och reser sig plötsligt upp för egen maskin och siktar in sig på en av brandmännen. Brandmannen blir översprungen.

Räddning av tamdjur (egendom) innebär ofta situationer som kan vara väldigt speciella. Lösningen på problemet kan kräva improvisation och flexibelt tänkande av stora mått så det kan ställas mycket stora krav på räddningspersonalen för att kunna lösa uppgifterna på ett snabbt och effektivt sätt.

Djurlivräddning är väldigt komplext, det kan vara allt ifrån den stora biffkon som har gått ner i ett kärr till den aggressiva hunden i baksätet på en krockad bil eller en giftorm som slingrar runt fritt i en lägenhet vi behöver gå in i.

De förbättringsförslag jag har kommit fram till är följande.

- Organisationen måste prioritera denna larmtyp. Just nu är både utbildning och övning väldigt eftersatt.
- Ta kontakt med stall och uppfödare i kommunen och om möjligt åk dit och öva
- Märk upp boxen där ledarhästen befinner sig, om sådan finns.
- Införskaffa material så vi kan klara av de flesta larmen.
- Problematiken kring vad vi gör med djuret när vi har fått upp det måste lösas, ta fram riktlinjer för hur vi ska jobba.
- Ta beslut om polis och veterinär måste vara på plats innan vi påbörjar insats, vid vilka larm måste de vara med/ej vara med.

Innehållsförteckning

1	Bakgrund till utredningen.....	4
1.1	Frågeställningar i utredningsdirektiv	4
1.2	Avgränsningar	4
1.3	Metod	4
2	Händelseförlopp och räddningstjänsten ingripande	5
3	Trots försiktighetsåtgärderna skedde denna olycka, kunde personalen ha gjort på något annat sätt för att förhindra att det skulle ske?	5
4	Har personalen fått tillräckligt med utbildning för att kunna hantera liknande djurlivräddningar?	5
5	När är det räddningstjänst?.....	6
6	Är räddningstjänsten bäst lämpad att göra detta?	6
7	Hur ska vi i framtiden göra säkra djurlivräddningar?	6
8	Slutsats/diskussion	7
9	Förbättringsförslag	10
10	Litteraturlista och informationshämtning	11
10.1	Telefonintervju	11
10.2	Internet	11
10.3	Övriga dokument/databaser	11

1 Bakgrund till utredningen

Att en medarbetare skadar sig i tjänsten är alltid allvarligt. En olycksutrednings syfte är att lära sig ifrån en händelse där målet är att händelsen inte ska upprepas. I detta fall är målet att ingen brandman ska skadas i samband med djurlivräddning.

Syftet är även att komma fram med förslag på material vi kan tänkas behöva i vår framtida djurlivräddningsmodul som ska bli en länsresurs och placeras på Märsta brandstation.

1.1 Frågeställningar i utredningsdirektiv

Arbetsmiljö

- 1 Trots försiktighetsåtgärderna skedde denna olycka, kunde personalen ha gjort på något annat sätt för att förhindra att det skulle ske?
- 2 Har personalen fått tillräckligt med utbildning för att kunna hantera liknande djurlivräddningar?

Risk/nytta

- 3 När är det räddningstjänst?
- 4 Är räddningstjänsten bäst lämpad att göra detta?
- 5 Hur ska vi i framtiden göra säkra djurlivräddningar?

1.2 Avgränsningar

I denna utredning kommer jag endast att titta på just denna specifika händelse samt ge förslag på materiel som kan tänkas behövas för att förhindra att ytterligare brandmän skadar sig i tjänsten vid djurlivräddning. Jag har inte kollat upp priser, utbildningar etc. som kan tänkas behövas på nytt materiel. Jag kommer även främst tänka och rikta in utredningen mot häst- och koräddning även fast vi kan råka ut för alla möjliga djurlivräddningar med djur såsom ormar, spindlar, ödlor etc.

1.3 Metod

Jag kommer att intervjua personer som var med i den aktuella insatsen samt titta bland våra egna dokument. Kommer även att titta i Core insatsrapport och övning. Internet kommer också vara en stor källa till dokumentation.

2 Händelseförlopp och räddningstjänsten ingripande

Onsdagen de 8 maj klockan 10.31 ringer en djurägare 112 för att en av hans kor har fastnat och ligger ned på marken.

Vid utalarmeringen dras endast 521, befälet tar då ett eget beslut om att även ta med 522 samt 524 för att ha möjlighet att både kunna lyfta och vinscha.

Under framfärd tar befälet reda på vad det är för djur via RC 800. När han får reda på vilket djur det rör sig om inser han att han har en granne som har samma sorts kor. Han ringer då upp sin granne för att få mer information om just denna specifika ras och får bland annat reda på att de kan vara lite lynniga. Så redan innan de har kommit fram till olycksplatsen ger befälet order om att ingen går fram till djuret innan de har bestämt hur de ska gå tillväga.

Framme på plats möts de utav ägare och skötare. De berättar då att djuret har ramlat ifrån ett berg, fastnat i taggtråd och nu ligger still på vägen i en liten grop/försänkning och kan inte komma upp.

Efter ett långt resonemang så bestämmer sig brandstyrkan för att inte försöka lyfta kon på grund av risken att bli stångade. Beslutet blir att de skall försöka vrida kon till ett bättre läge, så djuret självt kan resa sig. Brandmännen som ska utföra detta gör en riskbedömning. De kommer överens om att om kon reser sig, springer de åt olika håll. Tanken är att brandmännen ska dra en slang runt bakbenen på kon för att kunna arbeta på avstånd gentemot djuret och alla förutom tre stycken brandmän flyttar på sig för att skapa så fria ytor som möjligt för de tre som ska försöka vrida kon rätt. När brandmannen närmar sig kon börjar kon att "vagga fram och tillbaka" och hamnar då förmodligen i ett bättre läge så hon får grepp och reser sig plötsligt upp för egen maskin och siktar in sig på en utav brandmännen.

Brandmannen försöker då springa bort åt "sitt håll" men snubblar/snavar till på en sten och hamnar knästående och blir då översprungen, kon springer sedan till skogs och brandstyrkan får inrikta sig på vård av egen personal.

3 Trots försiktighetsåtgärderna skedde denna olycka, kunde personalen ha gjort på något annat sätt för att förhindra att det skulle ske?

Vid min telefonintervju med befälet frågade jag om denne anser att personalen kunde ha gjort på något annat sätt för att förhindra att olyckan skulle ske. Befälet ansåg inte att de hade kunnat göra på något annat sätt. Men som han också sa, självklart hade vi kunnat be någon avliva djuret på plats eller bara åkt därifrån utan att ha gjort någon insats. Ett stort problem vid denna typ av händelser är att vi har för dålig kunskap och materiel så vi försätts i en situation vi inte är rustade för.

4 Har personalen fått tillräckligt med utbildning för att kunna hantera liknande djurlivräddningar?

När jag tittar i Core övning vilket är det program där all övningsverksamhet skall redovisas så får jag fram följande siffror, på sökordet "djurlivräddning"

2009: 20 personer har övat, personen som har övat mest har övat i 4 timmar, medan resten ligger på 1,5 och 2 timmar.

2010-2012: Ingen registrerad övning överhuvudtaget.

2013 (fram till 2013-10-02): 34 personer har övat, de som har övat mest har övat i 3 timmar och 30 min. De flesta ligger mellan 1 timme och upp till 2,5 timmar.

5 När är det räddningstjänst?

Staten eller en kommun skall ansvara för en räddningsinsats endast om detta är motiverat med hänsyn till behovet av ett snabbt ingripande, det hotade intressets vikt, kostnaderna för insatsen och omständigheterna i övrigt.

Tamdjur skall betraktas som egendom. Med lagen LSO som riktlinje räknas djur som är boskap och sällskapsdjur till egendom. Vilda djur omfattas inte av lagen, såvida det inte föreligger risk eller konsekvenser för miljön eller annat.

Generellt är avlivning inget som räddningstjänsten utför. Ägaren till djuret kan själv besluta om att avliva ett svårt skadat djur och att räddningstjänsten då bistår, under förutsättning att det sker under säkra former och att personen/personerna har kunskap om hur avlivningen ska genomföras. Det är även att yttersta vikt att man verkligen vet att det är ägaren till djuret som är på plats. Polis och/eller veterinär har befogenhet att fatta beslut om avlivning.

6 Är räddningstjänsten bäst lämpad att göra detta?

En svår fråga att besvara då djurlivräddning innefattar så mycket/brett spektra av händelser. Det kan vara allt ifrån en katt som sitter fast i ett träd, en hästtransport som gått av vägen till en kossa som har vält och klämmer fast en människa.

7 Hur ska vi i framtiden göra säkra djurlivräddningar?

Räddning av tamdjur (egendom) innebär ofta situationer som kan vara väldigt speciella. Lösningen på problemet kan kräva improvisation och flexibelt tänkande av stora mått, så det kan ställas mycket stora krav på räddningspersonalen för att kunna lösa uppgifterna på ett snabbt och effektivt sätt.

Tänk alltid på den egna säkerheten vid djurlivräddning, använd alltid normal skyddsutrustning såsom larmställ, hjälm, handskar och stövlar. Se även till att säkra djuret, både huvud och ben och se upp för plötsliga kast. Se till att vara försiktig när man närmar sig ett djur, vissa djur, exempelvis hundar kan reagera på om man går rakt emot det, så gå gärna i en båge fram till djuret. Om ägaren, skötare eller någon annan person som känner till djuret är på plats, ta hjälp av denne. Djuret kan känna sig lugnare med sin ägare vid sin sida och dessutom känner denne person förmodligen till djurets egenskaper bättre än vi brandmän.

Att tillkalla en veterinär kan också vara att föredra. De kan exempelvis ge lugnande medel eller besluta om avlivning.

När man arbetar med djur ska man alltid agera lugnt och metodiskt, undvik häftiga rörelser och höga ljud. Slå gärna av blåljus och siren en bra bit innan framkomst om det används under framkörning. Man ska även undvika att komma emellan djuret och fasta föremål som träd, stolpar, väggar etc.

Tänk i förväg ut hur arbetet ska utföras och se till att alla har förstått. Ska man exempelvis lyfta en biffko som väger 700-800 kg så gäller det att man kommer rätt direkt. Dels för att inte skada djuret men även för att omtag vid djurlyft skapar ofta problem, det är svårt att börja om och djuret är ofta mer oroligt och stressat. Sträva mot att lyfta över bål och bakdel. De flesta djurhållare har tillgång till hjullastare eller traktor med lyftanordning. Diskutera även med ägaren hur djuret ska lyftas.

8 Slutsats/diskussion

Djurlivräddning är ett larm som inte är så frekvent återkommande men ändå så pass vanligt att vi absolut behöver öva och ha utrustning för det.

Jag tänker inte gå in och analysera denna insats då alla insatser med djur är speciella där inget fall är det andra likt. Men jag tycker att befälet hade tänkt till innan, exempelvis utnyttjat sin granne för att ta reda på mer information om just denna ras, han bromsade upp styrkan så ingen gjorde något överilrat och de hade en plan för att kunna arbeta en bit ifrån djuret. De kom överens om vad de skulle göra om kon reste sig självt, alla visste åt vilket håll just de skulle springa. De stannade dessutom upp i närmandet av kon så fort kon rörde på sig för att kunna ha fullt fokus på kons rörelser.

När jag granskar Brandkåren Attundas egna utbildningsplan för brandman hel- och deltid så saknas djurlivräddning på schemat.

Dock står det under punkt 2.13 för deltid och 2.15 för heltid att brandmannen själv måste öva på moment som inte har ingått i preparandutbildningen. Men som siffrorna jag redovisade under punkt 4 visar så övas det knappt, om ens alls, på djurlivräddning ute på stationerna.

Här finns helt klart stor brist i hela organisationen som behöver åtgärdas. Det övas på tok för lite och det är långt ifrån alla som ens har övat på detta under de senaste åren. Denna larmtyp verkar helt enkelt ha fallit i glömska eller inte ha prioriteras över huvud taget.

När jag tittar i Core insatsrapport, vilket är det program där alla insatser vi åker på registreras och söker på "nödställt djur" så får jag upp följande siffror. Jag har dock inte tittat på respektive händelse, så det kan säkert vara allt ifrån svan fastfusen i isen till en häst som gått ner sig i ett kärr. Siffrorna gäller för hela Attunda.

2009: 13 st.

2010: 14 st.

2011: 15 st.

2012: 18 st.

2013 (fram till 2013-10-19) 11 st.

Med det sagt, vare sig det är räddningstjänst eller ej i lagens mening så åker vi ändock på fler än ett larm i månaden.

Är då räddningstjänsten bäst lämpad att utföra denna uppgift? I vissa fall ja, då är vi bäst lämpade i andra fall nej. Vilka som kan vara bättre lämpade är jag inte säker på. Men de "instanser" jag funderar på är djurtransportföretag, veterinärer, kanske även att försäkringsbolagen själva kan bilda en "företag" då det i många fall kan röra sig om ansefliga penningvärden. Kan även vara så att vi "måste äga" denna typ av insats men vi måste bli bättre på att utnyttja de resurser som finns i samhället.

Sveriges Lantbruksuniversitet har gjort en rapport om räddningsinsatser i lantbruksmiljö. Den är ifrån 2009. Där skickades en webbaserad enkät ut till samtliga räddningstjänster i Sverige, svarsfrekvensen var 56 %. Resultatet av studien visar att olycksrisken för personal som utför räddningsinsatser i jordbruksmiljö är betydande. 20 % av personalen har varit nära eller har skadats under räddningsinsatser.

Om vi tittar på antalet hästar i Sverige, så beräknade Jordbruksverket att det 2010 fanns 362 700 hästar i Sverige. De län som har störst befolkningsmängd har också flest antal hästar, så det är inte

ett larm som "enbart sker ute på landet". Faktum är att ca 70 % av alla hästar i Sverige befinner sig inom tätorterna.

Tittar man på hur det ser ut i våra medlemskommuner har jag fått fram statistik för 2010 gällande antalet hästar och kor ifrån Jordbruksverkets hemsida. Det man kan se är att de finns en hel del djur i vårt område trots att vi är relativt exploaterade kommuner i absolut närhet av Stockholm.

Antal kor i respektive medlemskommun

Upplands Väsby

Kor för mjölkproduktion	70
Kor för uppfödning av kalvar	5
Kvigor, tjurar och stutar	36
Kalvar under 1 år	34

Järfälla

Kor för mjölkproduktion	-
Kor för uppfödning av kalvar	23
Kvigor, tjurar och stutar	15
Kalvar under 1 år	19

Upplands-Bro

Kor för mjölkproduktion	-
Kor för uppfödning av kalvar	182
Kvigor, tjurar och stutar	232
Kalvar under 1 år	174

Sollentuna

Kor för mjölkproduktion	-
Kor för uppfödning av kalvar	95
Kvigor, tjurar och stutar	95
Kalvar under 1 år	89

Sigtuna

Kor för mjölkproduktion	218
Kor för uppfödning av kalvar	273
Kvigor, tjurar och stutar	401
Kalvar under 1 år	333

Knivsta

Kor för mjölkproduktion	145
Kor för uppfödning av kalvar	303
Kvigor, tjurar och stutar	555
Kalvar under 1 år	653

Antal hästar i respektive medlemskommun. Antalet hästar avser endast hästar vid jordbruksföretag, inklusive de hästar som uppstallats inom företaget men som ägs av utomstående. Det redovisade antalet hästar motsvarar alltså inte det totala antalet hästar.

Upplands Väsby	313
Järfälla	94
Upplands-Bro	732
Sollentuna	22
Sigtuna	691
Knivsta	346

Djurlivräddning är väldigt komplext, det kan vara allt ifrån den stora biffkon som har gått ner i ett kärr till den aggressiva hunden i baksätet på en krockad bil eller en giftorm som slingrar runt fritt i en lägenhet vi behöver gå in i.

Dock kan vi få ett stort problem om vi lyckas få upp säg kossan ur ett kärr. Vad händer med djuret då? Djuret ger sig kanske på oss? Har vi dessutom selar eller andra saker kopplade på djuret, hur kopplar vi då bort dem utan att utsätta oss för onödiga risker? Här måste riktlinjer komma, kanske även så att polis eller veterinär måste vara på plats innan vi ens påbörjar denna typ av insats. Antingen får de lugnande innan eller så får polisen stå redo med vapen i värsta fall.

Att skaffa materiel och kunskap för att täcka in samtliga djurlivräddningar kommer vi förmodligen aldrig att kunna uppnå, men jag kommer nu spalta upp diverse saker som kan vara bra att ha, för att förhoppningsvis täcka in de flesta av larmen i djurlivräddningsmodulen.

- Trefot och lyftblock
- Portabel elvinsch
- Lyftbom med lyftlänk och krokar
- Grimmor av tyg och kätting
- Grimskافت och rep med karbinhakar, gärna flera och olika längder
- Kasttyg
- Brems, en snara på ett träskافت
- Nostång
- Presenning av kraftigt material med draghål
- Säckar
- Stång med gripklo
- Ihopfällbara burar i olika storlekar
- Filtar
- Brandslang
- Selar
- Bandvagn med vinsch och kran

- Kraftiga handskar med långt skaft

Två avslutande tips är att ta kontakt med stall inom respektive kommun/område och se till att få komma dit och öva på/med djuren. Be även stallen att märka ut boxen där ledarhäst är om det finns någon sådan.

9 Förbättringsförslag

- Organisationen måste prioritera denna larmtyp. Just nu är både utbildning och övning väldigt eftersatt.
- Ta kontakt med stall och uppfödare i kommunen och om möjligt åk dit och öva
- Märk upp boxen där ledarhästen befinner sig, om sådan finns.
- Införskaffa material så vi kan klara av de flesta larmen, se förslag ovan.
- Problematiken kring vad vi gör med djuret när vi har fått upp det måste lösas, ta fram riktlinjer för hur vi ska jobba.
- Ta beslut om polis och veterinär måste vara på plats innan vi påbörjar insats, vid vilka larm måste de vara med/ej vara med.

10 Litteraturlista och informationshämtning

10.1 Telefonintervju

Tim Jonsson- Styrkeledare Brandkåren Attunda 2013-10-14

Jimmy Zetterberg- Brandman Brandkåren Attunda 2013-10-30

10.2 Internet

www.statistik.sjv.se/dialog/saveshow.asp 2013-10-19

<http://www.jordbruksverket.se/formedier/nyheter/nyheter2011/antaletstarisverigeuppskattastill362700.5.510b667f12d3729f91d80007251.html> 2013-10-19

<http://pub.epsilon.slu.se/4396/> 2013-10-19

<http://www.nordanstig.se/download/18.3291c03d124dd652032800048302/1348011536711/S%C3%A4kerhet+och+djurlivr%C3%A4ddning.pdf> 2013-10-19

<http://tangstrom.wordpress.com/2009/12/28/djurlivraddning/> 2013-10-19

<http://oztheboz.wordpress.com/2009/12/12/djurlivraddning/> 2013-10-19

<http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/20030778.HTM> 2013-10-19

10.3 Övriga dokument/databaser

Insatsrapport 2013A01121

Core övning

Core insatsrapport

Intro Bm-D preparand 3v

Intro Bm-H 3v

Sirensens räddningsskola Nr 5 2002